

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-148>

УДК 354:339.923

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КООПЕРАЦІЇ, ЇЇ РОЛЬ В ІНВЕСТИЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ КОНТРОЛІНГУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

SOCIO-ECONOMIC ESSENCE OF COOPERATION, ITS ROLE IN INVESTMENT AND ANALYTICAL PROCESSES OF CONTROL OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Матковський Петро Єгорович

доктор економічних наук, професор, професор кафедри,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9470-9974>

Олійник Руслан Зіновійович

аспірант,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8899-9259>

Луцак Мирослав Іванович

аспірант,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0522-2495>

Matkovskiy Petro, Oliynyk Ruslan, Lutsak Myroslav
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

У статті розглядається необхідність кооперації виробників сільськогосподарської продукції, її соціально-економічна природа, сутність, важливість для соціуму, зокрема для селян. Визначено, що особливість кооперації містить вагомий потенціал і відповідно має вагому роль в інвестиційно-аналітичних процесах, зокрема для об'єднаних територіальних громад. Основну увагу приділено аналізу визначень різних вчених щодо визначення терміну «кооперація». На основі аналізу різних підходів до поняття «кооперація» сформовано власне тлумачення даної дефініції. Причини, які стримують бажання кооперуватись для спільного господарювання є радше суб'єктивними аніж об'єктивними, оскільки всі законодавчі норми та організаційні аспекти для формування виробничих обслуговуючих кооперативів є врегульованими. Важливого значення кооперативні чинники відіграють у процесах контролінгу територіальних громад.

Ключові слова: сутність кооперації, контролінг, інвестиції, аналітика, об'єднані територіальні громади, соціально-економічний вплив.

For several centuries in a row, cooperation in the agrarian sector of the economy showed itself well on the territory of Western Europe. Until today, agricultural cooperatives have the potential to create competition for large agricultural holdings, thereby providing a perspective for the management of small and medium-sized producers – members of the cooperative. In Ukraine, as a result of the processes of denationalization and privatization of agricultural land, a significant number of small land owners (about 7 million people) were formed. The average area of one plot of land is 4.2 hectares. The vast majority of agricultural land is leased to agricultural enterprises, as a result of which the full owners of the land are not masters of their lands. There are a number of reasons why peasants do not want to farm, and the key one of them is that they are unable to compete with large agricultural holdings on their own. Agricultural cooperation has its historical roots in Ukraine. The potential of cooperation is obvious, but there are a number of shortcomings that prevent its establishment. The main of these shortcomings is of a subjective nature: the peasants cannot reach the level at which they will be able to: reach a compromise, jointly observe the established rules of cooperation, fulfill the obligations set in advance and the willingness of everyone to bear responsibility for the results of cooperation. In the article, much attention is paid to defining the essence of the concept of "cooperation". An own view on this definition was formed, as a result of which cooperation should be considered as a process of actual manifestation of social consciousness in the direction of their socio-economic development. A sufficient share of

subjects should be formed (through awareness) to unite into agricultural service cooperatives, and at the same time, a perspective will be opened for attracting domestic investments in the direction of modernization of infrastructural support of the local environment of united territorial communities. At the same time, the potential for the use of controlling as a management system of the cooperative, the use of artificial intelligence for analytical forecasting in the uncertain conditions of modern times will be opened.

Keywords: essence of cooperation, controlling, investments, analytics, united territorial communities, socio-economic impact.

Постановка проблеми. Понад сім мільйонів сільських жителів застановились як повноправні власники земель сільськогосподарського призначення. Реалії трансформації в аграрному секторі економіки в країні загалом призвели до того, що переважна більшість власників сільськогосподарських угідь не є реальними господарями належних їм на праві приватної власності земельних наділів. Сьогоднішні повноправні власники сільськогосподарських земель опинилися в соціально-економічному становищі «очікування на пайові дивіденди», отримувани за здачу в оренду земельної ділянки. Існує низка передумов, зазвичай суб'єктивного характеру, котрі нівелюють стимул до кооперації. В подальшому розвиток кооперативних зв'язків має значний потенціал в інвестиційній політиці на території, де локалізувалися сільськогосподарські обслуговуючі, виробничі кооперативи. Сучасний підхід до управління об'єднаних територіальних громад, ґрунтуючись на елементах контролінгу вносить свої особливості менеджменту, зважаючи на важелі впливу, отримані в результаті реформи децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності, чинників і стратегії розвитку кооперації в Україні та за її межами приділено значної уваги науковцями. У своїх працях такі науковці як: В. Зіновчук [1], Д. Шеленко [2], [3], Л. СаС [4; 5], О. Шпикуляк [6; 7; 8], О. Левандівський [9], І. Баланюк [10] приділили значну увагу теоретичному обґрунтуванню кооперативних зв'язків в аграрному секторі економіки. Однак, кооперація як процес не утвердилась в Україні на практиці, зазвичай її розвиток підтримується через фінансування грантових проектів. Натомість в багатьох європейських країнах кооперація успішно розвивається, а властиві їй організаційно правові форми господарювання конкурують із потужними приватними агрохолдингами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досі залишається не до кінця обґрунтованим вплив кооперації на

інвестиційні процеси, зокрема в рамках діяльності об'єднаних територіальних громад.

Формулювання цілей статті. Дослідження особливостей розвитку кооперації – багатогранне, тому доцільно передусім визначити сутність сільськогосподарської кооперації, зазначити основні чинники розвитку сільськогосподарської кооперації, її роль в інвестиційно-аналітичних процесах контролінгу територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кооперація як процес організації співпраці суб'єктів досліджується не одне століття і до сьогоднішнього дня не втратила актуальності. Наявність значного масиву сільськогосподарських угідь, які в ході проведення аграрної та земельної реформ, процесів роздержавлення і приватизації стали власністю громадян України визначає актуальність адсорбції, відновлення кооперативних структур в даному секторі економіки.

Кооперація – процес співпраці (часто – взаємодопомоги), з метою допомоги один одному, задля допомоги, підживлювати який має не тільки, і навіть не стільки, зиск від ефекту масштабу, як просте бажання допомогти один одному. Низка вчених представили власні погляди на тлумачення поняття кооперація. Згідно визначення професора Б. Мартоса – «Кооперація – це єдина форма такого виробництва, котре за своєю суттю спрямоване не на визиск працюючих, а, навпаки, на плекання особистості, максимально можливе задоволення її матеріальних та духовних потреб, як і її правової захищеності» [11, с. 8]. Однак, дане тлумачення не повністю розкриває організаційно-правову форму кооперації та її економічний, а радше соціальний зміст. Професор В. Зіновчук кооперацію розглядає як «процес добровільного об'єднання зусиль і ресурсів суб'єктів, зацікавлених у досягненні певних соціально-економічних результатів, які можливо отримати швидше за допомогою групових дій» [1, с. 10]. Дане тлумачення доволі професійне і найбільш відповідає опису процесу кооперації в аграрному секторі економіки. Професор Г. Черевко схильний вважати,

що кооперація – це економічне явище, суть якого полягає в економічних взаємовідносинах між партнерами в плані їхнього співробітництва з тим, щоб досягти спільної мети за менших питомих затрат ресурсів на основі взаємної вигоди для всіх учасників кооперації [12, с. 39]. В даному визначенні чітко акцентується увага на законах масштабу (ефекту левериджа та впливі постійних витрат) і при цьому нівелюються суб'єктивні фактори мотивації до об'єднання зусиль та понесення відповідальності за спільну діяльність інвестованим майном. Науковець М Левитський вважав, що кооперація – найліпше і найкраще виявлення людського генія в межах соціально-економічного будівництва [13, с. 55]. З огляду на вищенаведені тлумачення, специфіку відображення власних поглядів кожним автором, вважаємо, що кооперація це – процес фактичного прояву суспільної свідомості в напрямі їх соціально-економічного розвитку.

Економічний потенціал кооперації власників сільськогосподарських угідь, сформованих в результаті процесів роздержавлення та приватизації є беззаперечним [14; 15; 16]. Кооперація є однією із перспективних напрямів для інвестиційного розвитку об'єднаних територіальних громад, якщо виходити з того, щоб постійні мешканці брали активну участь в розвитку сільських територій не тільки дотично (через податкові платежі), а безпосе-

редньо через фінансування у інфраструктуру місцевості, на якій проживають. В сучасних умовах воєнного стану доволі складно здійснювати управління через невизначеність. Один із методів управління, який прогнозує зовнішні невизначеності і загрози є контролінг [17; 18]. Тому доволі важливо сьогодні – в часи невизначеності майбутнього стану економіки об'єднуватись не тільки у воєнний стрій, а й мобілізуватись інвестиційно, використовуючи ефекту масштабу, контролінгу.

Висновки. Кооперація передбачає співпрацю кількох суб'єктів, докладання зусиль, ресурсів кожним із її учасників, несення відповідальності за вкладені ресурси. Сьогоднішні власники сільськогосподарських угідь можуть спільно захищати територію України під час повномасштабного вторгнення ворога, об'єднуватись у важкі фінансові моменти, однак, ще не розвинулись до рівня, спроможного кооперуватись інвестиційно для успішного використання переваг кооперації. Тому соціальний ефект від кооперації, застосування контролінгу в управлінні на загальнодержавному рівні буде відчутний після досягнення суб'єктами кооперації рівня, спроможного: йти на компроміс, спільно дотримуватись встановлених правил співпраці, виконувати поставлені заздалегідь зобов'язання та готовності кожного нести відповідальність за результати співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Zinovchuk V. The Identity of Agricultural Marketing Cooperative as a Business Enterprise. *Вісник ЖНАЕУ*. 2015. № 2 (51). Т. 2. С. 3–12.
2. Шеленко Д. І., Сас Л. С., Матковський П. Є. Особливості технології оновлення та модернізації підприємств різних організаційно-правових форм в умовах різноукладності виробництва на селі. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 4. С. 99–109. URL: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/1807/1/ED-17-4-99-109.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).
3. Shelenko D., Balaniuk I., Sas L., Matkovskiy P. Kozak-Balaniuk I. (2020) Mechanism of transformation of agricultural enterprises in terms of innovative development. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2020. Vol. 7, no. 3, pp. 115–127. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/13229/1/%d0%a1%d0%b0%d1%81%20%d0%9b.%d0%a1.%20%d0%9c%d0%b5%d1%85%d0%b0%d0%bd%d1%96%d0%b7%d0%bc%20%d1%82%d1%80%d0%b0%d0%bd%d1%81%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%97.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).
4. Sas L., Balaniuk I., Shelenko D., Vasylyuk M., Matkovskiy P., Hnatyshyn L. International financial reporting standards (ifrs) in the accounting system of Ukraine. *Financ. Credit Act. Probl. theory Pract.* 2023. Vol. 1, no. 48, pp. 78–90. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/3952/3745.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).
5. Матковський П. Є., Сас Л. С., Шеленко Д. І. Розроблення облікової та інформаційної платформи для консалтингу діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки у системі контролінгу. *Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"*. 2021. № 20. С. 56–60. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/78906b98-1c86-4dd0-9ffe-3b9769b95bd6/content> (дата звернення: 23.02.2024).
6. Шпикуляк О. Г. Інститут витрат в економічній теорії і практиці господарювання. *Збір. наук. праць. Економічні науки. Серія економічна теорія та економічна історія*. Вип. 5(19), Ч. 2. Луцьк. 2008. С. 323–329.

7. Шпикуляк О. Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах. *Економіка АПК*. 2004. № 1. С. 155–159.
8. Шпикуляк О.Г., Русан В.М., Курило Л.І., Павлик П.В., Розгон І.Ю. Організаційні форми і методи інноваційної діяльності у розвитку аграрної сфери економіки. *Економіка АПК*. 2010. № 12. С. 119–124.
9. Левандівський О.Т., Баланюк І.Ф., Матковський П.Є., Шеленко Д.І. Бюджетування як система контролю у діяльності фінансово-кредитних установ. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(1). С. 67–78. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12604/1/6101-Article%20Text-17046-1-10-20220630.pdf> (дата звернення: 23.02.2024)
10. Матковський П. Є., Шеленко Д. І., Сас Л. С., Баланюк І. Ф. Інноватизація сільськогосподарських підприємств в умовах модернізації економіки. *European journal of economics and management*. 2019. Вип. 5. № 2. р. 79–85. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4923/1/%d0%9c%d0%b0%d1%82%d0%ba%d0%be%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9%2c%20%d0%a8%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%bd%0%ba%d0%be%2c%20%d0%a1%d0%b0%d1%81%2c%20%d0%91%d0%b0%d0%bb%d0%b0%d0%bd%d1%8e%d0%ba.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).
11. Сас Л. С., Шеленко Д. І., Матковський П. Є., Баланюк І. Ф. Innowacyjne technologie modernizacji produkcji w przedsiębiorstwach rolnych w Ukrainie. *International independent scientific journal*. 2019. No. 7, pp. 7–11. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2640/1/%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f%20%d0%be%d0%ba%d1%80%d0%b5%d0%bc%d0%b0%20IISJ_7-7-11%20%282%29.pdf (дата звернення: 23.02.2024).
12. Матковський П.Є., Шеленко Д.І., Левандівський О.Т. Кооперація сільськогосподарських підприємств на основі їх земельного та інноваційно-інвестиційного ресурсного потенціалу. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. Вип. 2(39). 2023. С. 37–40. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/10754/1/Matkovskiyi.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).
13. Матковський П. Є., Сас Л. С., Шеленко Д. І. Розроблення інформаційної та обліково-аналітичної платформи для сільськогосподарських виробників і споживачів. *Інтелект XXI*. 2021. № 6. С. 51–55. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2021/2021_6/11.pdf (дата звернення: 23.02.2024).
14. Шеленко Д. І., Жук О. І., Матковський П. Є. Завдання та функції внутрішньогосподарського контролю на підприємствах. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. Вип. 8(2). С. 202–207.
15. Неміш Д. В., Баланюк І. Ф., Шеленко Д. І., Сас Л. С., Матковський П. Є. Роль тваринництва у функціонуванні особистого селянського господарства. *Вісник аграрної науки*. 2020. № 10. С. 77–87. URL: https://agrovisnyk.com/pdf/ua_2020_10_10.pdf (дата звернення: 23.02.2024).
16. Матковський П. Є., Сас Л. С., Шеленко Д. І. Формування електронних логістичних маршрутів доставки сільськогосподарської продукції від виробника до споживача у системі бюджетування діяльності суб'єктів господарювання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2022. № 1(124). С. 37–40. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/7.pdf (дата звернення: 23.02.2024).
17. Shelenko D., Sas L., Matkovskiy P., Balaniuk I. Improving economic mechanism of innovative development of agricultural enterprises and farming economies of Ukraine. *Sciences of Europe (Praha, Czech Republic)*. 2019. Vol. 2, no. 43. pp. 13–20 URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4921/1/%d0%a8%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%2c%20%d0%a1%d0%b0%d1%81%2c%20%d0%9c%d0%b0%d1%82%d0%ba%d0%be%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9%2c%20%d0%91%d0%b0%d0%bb%d0%b0%d0%bd%d1%8e%d0%ba.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).
18. Матковський П. Є., Сас Л. С., Шеленко Д. І. Модернізація системи нормування внутрішнього контролю на сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2017. Вип. 12. С. 101–104. URL: https://econ.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/39/2018/03/Visnuk_12_R-2.pdf#page=35 (дата звернення: 23.02.2024).

REFERENCES:

1. Zinovchuk V. (2015) The Identity of Agricultural Marketing Cooperative as a Business Enterprise. *Visnyk ZhNAEU – Bulletin of ZhNAEU*, vol. 2, no. 2 (51), pp. 3–12.
2. Shelenko D.I., Sas L.S., Matkovskiy P.Ye. (2017) Osoblyvosti tekhnolohii onovlennia ta modernizatsii pidpriemstv riznykh orhanizatsiino-pravovykh form v umovakh riznoukladnosti vyrobnytstva na seli [Peculiarities of the technology of renewal and modernization of enterprises of various organizational and legal forms in conditions of diversity of production in the countryside]. *Ekonomichnyi dyskurs*, vol. 4, pp. 99–109. Available at: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/1807/1/ED-17-4-99-109.pdf> (accessed February 23, 2024)

3. Shelenko D., Balaniuk I., Sas L., Matkovskiy P. Kozak-Balaniuk I. Mechanism of transformation of agricultural enterprises in terms of innovative development. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2020, vol. 7, no. 3, pp. 115–127. Available at: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/13229/1/%d0%a1%d0%b0%d1%81%20%d0%9b.%d0%a1.%20%d0%9c%d0%b5%d1%85%d0%b0%d0%bd%d1%96%d0%b7%d0%bc%20%d1%82%d1%80%d0%b0%d0%bd%d1%81%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%97.pdf> (accessed February 23, 2024)
4. L. Sas, I. Balaniuk, D. Shelenko, M. Vasyliuk, P. Matkovskiy, and L. Hnatyshyn (2023) International Financial Reporting Standards (Ifrs) In The Accounting System Of Ukraine," *Financ. Credit Act. Probl. theory Pract.*, vol. 1, no. 48, pp. 78–90. Available at: <https://fdk.net.ua/index.php/fkd/article/download/3952/3745.pdf> (accessed February 23, 2024).
5. Matkovskiy P. Ye., Sas L. S., Shelenko D. I. (2021) Rozroblennia oblikovoi ta informatsiinoi platformy dlia konsaltnyhu diialnosti subiektiv hospodariuvannia ahrarynoho sektoru ekonomiky u systemi kontrolinhu [Development of an accounting and information platform for consulting activities of economic entities of the agrarian sector of the economy in the controlling system]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*, vol. 20, pp. 56–60. Available at: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/78906b98-1c86-4dd0-9ffe-3b9769b95bd6/content> (accessed February 23, 2024).
6. Shpykuliak, O. H. (2008) Instytut vytrat v ekonomichnii teorii i praktytsi hospodariuvannia [Institute of costs in economic theory and practice of management]. *Gathering. of science works Economic sciences. Economic theory and economic history series*, vol. 5(19), part 2, Lutsk, pp. 323–329.
7. Shpykuliak, O. H. (2004). Kadrovyyi potentsial ta yoho formuvannia v ahrarynykh pidpriemstvakh [Personnel potential and its formation in agricultural enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 1, pp. 155–159.
8. Shpykuliak, O. H., Rusan, V. M., Kurylo, L. I., Pavlyk, P. V., Rozghon, I. Iu. (2010). Orhanizatsiini formy i metody innovatsiinoi diialnosti u rozvytku ahrarynoi sfery ekonomiky [Organizational forms and methods of innovative activity in the development of the agrarian sphere of the economy]. *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 119–124.
9. Levandivskiy O. T., Balaniuk I. F., Matkovskiy P. Ye., Shelenko D. I. (2022) Biudzhetuuvannia yak systema kontroliu u diialnosti finansovo-kredytnykh ustanov [Budgeting as a system of control in the activity of financial and credit institutions]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 18(1), pp. 67–78. Available at: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12604/1/6101-Article%20Text-17046-1-10-20220630.pdf> (accessed February 23, 2024).
10. Matkovskiy P. Ye., Shelenko D. I., Sas L. S., Balaniuk I. F. (2020) Innovatyvatsiia silskohospodarskykh pidpriemstv v umovakh modernizatsii ekonomiky [Innovation of agricultural enterprises in the conditions of modernization of the economy]. *European journal of economics and management*, vol. 5, no. 2. pp. 79–85. Available at: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4923/1/%d0%9c%d0%b0%d1%82%d0%ba%d0%be%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9%2c%20%d0%a8%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%2c%20%d0%a1%d0%b0%d1%81%2c%20%d0%91%d0%b0%d0%bb%d0%b0%b-d%d1%8e%d0%ba.pdf> (accessed February 23, 2024).
11. Sas L. S., Shelenko D. I., Matkovskiy P. Ye., Balaniuk I. F. (2019) Innovatsiini tekhnolohii modernizatsii vyrobnytstva v silskohospodarskykh pidpriemstvakh Ukrainy [Innovative production modernization technologies in agricultural enterprises of Ukraine]. *International independent scientific journal*, vol. 7, pp. 7–11. Available at: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2640/1/%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f%20%d0%be%d0%ba%d1%80%d0%b5%d0%bc%d0%b0%20IISJ_7-7-11%20%282%29.pdf (accessed February 23, 2024).
12. Matkovskiy P. Ye., Shelenko D. I., Levandivskiy O. T. (2023) Kooperatsiia silskohospodarskykh pidpriemstv na osnovi yikh zemelnoho ta innovatsiino-investytsiinoho resursnoho potentsialu [Cooperation of agricultural enterprises based on their land and innovative investment resource potential]. *Skhidna Yevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 2(39), pp. 37–40. Available at: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/10754/1/Matkovskiy.pdf> (accessed February 23, 2024).
13. Matkovskiy P. Ye., Sas L. S., Shelenko D. I. (2021) Rozroblennia informatsiinoi ta oblikovo-analitychnoi platformy dlia silskohospodarskykh vyrobnykiv i spozhyvachiv. Intelekt XXI [Development of an information and accounting and analytical platform for agricultural producers and consumers]. *Intelekt XXI*, vol. 6, pp. 51–55. Available at: URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2021/2021_6/11.pdf (accessed February 23, 2024).
14. Shelenko D. I., Zhuk O. I., Matkovskiy P. Ye. (2020) Zavdannia ta funksiivnutrishnohospodarskoho kontroliu na pidpriemstvakh [Tasks and functions of internal economic control at enterprises]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 8(2), pp. 202–207. Available at: <https://pnu.edu.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2012-2/%D0%A8%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B>

D%D0%BA%D0%BE%20%D0%94.%D0%86.,%20%D0%96%D1%83%D0%BA%20%D0%9E.%D0%86.,%20%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%9F.%D0%84..pdf (accessed February 23, 2024).

15. Nemish D. V., Balaniuk I. F., Shelenko D. I., Sas L. S., Matkovskiy P. Ye. (2020) Rol tvarynnytstva u funktsionuvanni osobystoho selianskoho hospodarstva [The role of animal husbandry in the functioning of a personal peasant economy]. *Visnyk ahrarnoi nauky*, vol. 10, pp. 77–87. Available at: https://agrovisnyk.com/pdf/ua_2020_10_10.pdf (accessed February 23, 2024).

16. Matkovskiy P. Ye., Sas L. S., Shelenko D. I. (2022) Formuvannia elektronnykh lohystychnykh marshrutiv dostavky silskohospodarskoi produktsii vid vyrobnyka do spozhyvacha u systemi biudzhetuvannia diialnosti subiektiv hospodariuvannia [The formation of electronic logistics routes for the delivery of agricultural products from the producer to the consumer in the budgeting system of business entities]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 1(124), pp. 37–40. Available at: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/7.pdf (accessed February 23, 2024).

17. Shelenko D., Sas L., Matkovskiy P., Balaniuk I. (2019) Improving economic mechanism of innovative development of agricultural enterprises and farming economies of Ukraine. *Sciences of Europe (Praga, Czech Republic)*, vol. 2, no. 43. pp. 13–20 URL: Available at: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4921/1/%D0%A8%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%2C%20%D0%A1%D0%B0%D1%81%2C%20%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%2C%20%D0%91%D0%B0%D0%B%D0%B0%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf> (accessed February 23, 2024).

18. Matkovskiy P. Ye., Sas L. S., Shelenko D. I. (2017) Modernizatsiia systemy normuvannia vnutrishnoho kontroliu na silskohospodarskykh pidpriemstvakh [Modernization of the internal control regulation system at agricultural enterprises]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Ekonomika*, vol. 12, pp. 101–104. Available at: https://econ.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/39/2018/03/Visnyk_12_R-2.pdf#page=35 (accessed February 23, 2024).